

600 DE ANI DE LA URCAREA PE TRON A DOMNITORULUI MIRCEA CEL MARE

Considerații asupra limitelor cronologice și teritoriale ale stăpînirii lui Mircea cel Bătrîn (1386—1393) (II)

RADU CONSTANTINESCU

Chestiunea stăpînirii Dobrogei continuă să rămînă una de controversă. Sînt, astfel, și astăzi istorici ce continuă să creadă, asemenea lui N. Iorga și C. C. Giurescu, că Mircea ar fi moștenit, pur și simplu, această provincie, părere ce se sprijină numai pe o triplă ipoteză — neargumentată — a lui Ilie Minea din 1916.⁵⁷ Istoricul ieșean socotea astfel că mama lui Mircea vodă, anume Calinichia, ar fi fost o fiică a despotului Dobrotici, întrucît numele ei pare să fie grecesc, ca și titlul de despot, iar cel mai apropiat despot de hotarele muntenești era cel dobrogean; or, titlul despotal al lui Mircea apărînd chiar într-un hrisov de la 1387, ar însemna că el nu era un rezultat al vreunei inițiative personale oarecare, ci un drept moștenit, firește prin această Calinichia, iar nu prin neașul Radu Vodă. De fapt, însă, Calinichia — ce apare și în pomelnicul moldovean al Bistriței de la 1467 — este un nume călugăresc, pe care mama voievodului — olteancă de neam, așa cum o arată hrisoavele ce-i amintesc moșiile de la apus de Olt — avea să și i-a abia după călugărirea ei; pe de altă parte, nu știm ca Dobrotici să fi avut vreo fiică, ba mai mult, ca asemenea fiică să fi fost mama lui Mircea; în fine,

⁵⁷ *Urmașii lui Vladislav I și politica orientală a Ungariei*, în „Convorbiri literare”, 50 (1916), p. 685—696, 856—865. Cf. P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, p. 46—47.

hrisovul, datat în 1387 de către Timotei Cipariu⁹⁸, este de dată mai recentă⁹⁹, pare-se de la 1412/1413—1415 abia, așadar de la sfârșitul domniei¹⁰⁰. Oricum, la 27 mai 1367, atunci când Ivânco încheia cu genevezii un tratat comercial, Dobrogea aparținea acestuia¹⁰¹. Însăcăuhat în 1386 la Caverna și Caliacra, Ivanco moștenise de la înaintașul său Dobrotici un ținut întins, între piemontul balcanic (Zagora, stăpânită deja la 1385 de către despotul Cavarnei) și Mangalia, luată în 1368 de la „tătălii” Dimitrie¹⁰². Gurile Dunării și nordul Dobrogei nu-i aparțineau însă, se pare, deși la 1366 Dobrotici controla Vicina (Episcopia Grecilor, la Somova, în Delta)¹⁰³.

Intrucît singura noastră sursă de informare pentru istoria evenimentelor istoriei dobrogeene din anii următori, 1388—1399, este compilația lui Johann Löwenklau din 1588—1591¹⁰⁴, se cuvine a zăbovi pentru început asupra ei, cu atât mai virtuos cu cât ea este deseori citată, dar rareori citită.

Izvoii esențial pentru Leunclavius pare astfel a-l fi constituit o culegere de anale otomane pînă la anul 1550, editate abia în secolul nostru, chiar sub acest titlu (*Fevarih-i al-i Osman*)¹⁰⁵. Varianta cunoscută compilatorului german diferă însă foarte mult de textul imprimat și, așa cum însuși recunoaște, cu diferite privileji, Löwenklau recurge și la alți cronicari turci, pe care nu-i numește întotdeauna. Pot fi, totuși, constatate coincidente remarcabile cu *Düstur-name* a lui Enverfi și *Djihan-name* a lui Mehmed Neşri — opere istorice de mare amploare și însemnătate, aflate în numeroase manuscrise —, precum și *Beda'i ul-veka'i* al lui Hodja Husein, citat ca „Annales Beccani” (col. 302, 442 etc.); anele anonime de la 1550 sînt folosite prin mijlocirea traducerii germane, după un codice istambuliot, a lui Johann Gaudier-Spiegel, traducere trecută la rîndul ei în latinește de către Löwenklau însuși și tipărită de el în 1588¹⁰⁶. De asemenea, *Pandectele istoricilor turci* pe care le-am mai pomenit¹⁰⁷, compilate de Löwenklau la 1588, dovedesc, fără putință de tăgadă, că savantul german s-a adresat, în repetate rînduri, pentru lămuriri și completări, istoricilor bizantini Ducas și Chalcocondil, din care a strecurat pasaje întregi în corpul cronicilor sale otomane. În sfîrșit, așa cum remarcă recent și Răzvan Theodorăscu¹⁰⁸, numeroase instituții politice menționate la Löwenklau

⁹³ „Arhivul pentru filologie și istorie”, Blaj, 1867—1869, p. 77—78.

⁹⁸ I. Minea însuși, *Din trecutul stăpînirii românești asupra Ardealului. Pictura Amlasului și Făgărașului*, București, 1914, p. 18, nota 19, îl data între 1406 și 1415. Este vorba de hrisovul *Documenta Romaniae historica*, B, I, nr. 28, p. 63—64.

¹⁰⁰ Stoica Nicolaescu, *Documente inedite de la Mircea cel Bătrîn*, în „Bucureștii”, 1 (1935), 2, p. 314—317 îl data 1392—1394, iar P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești*, p. 81—83 și *Mircea cel Bătrîn*, p. 188 în 1402—1408. Pentru datele propuse de noi vom oferi argumente într-un alt loc, unde vom restabili cronologia privilegiilor Coziei.

¹⁰¹ V. Zlätarski, G. Kacarov, *Dogovorăt na knjaz Ivanko sin Dobrotičev s genevezite ot 1387 god.*, „Izvestija na Bălgarskoto Istoricesko Družestvo”, 3 (1911), 17—37 și M. Andreev, V. Kutikov, *Dogovorăt na dobrudžanskia vladetel Ivanko s genevezite ot 1387 god.*, Sofia, 1960, p. 98—103.

¹⁰² Acceptăm aici opinia lui M. M. Alexandrescu Dersca-Bulgaru, *La seigneurie de Dobrotic, fief de Byzance*, in *Actes du XIV-e Congrès international d'études byzantines*, II, Bucarest, 1975, p. 13—20.

¹⁰³ Cf. O. Iliescu, *A stăpînit Dobrotici la gurile Dunării?*, „Pontica”, 4 (1971), 371—375.

¹⁰⁴ *Historia Musulmana Turcarum de monumentis ipsorum excerpta*, Frankfurt, 1591.

¹⁰⁵ Extrase privind istoria României sînt traduse în culegerea *Cronici turcești privind Țările Române*, alcătuită de M. Guboglu și M. Mustafa, I, București, 1966, p. 48—52 și 180—181.

¹⁰⁶ Vezi mai sus, partea I, nota 29.

¹⁰⁷ *Pandectele* lui Löwenklau apar în anexa la anele menționate.

¹⁰⁸ *Op. cit.* supra n. 88.

sînt traduse și interpretate în funcție de sursele juridice bizantine pe care, tot ei, se pregătea să le editeze în acei ani, publicîndu-le la Frankfurt (1596).

Iată ce spun, astfel, analele lui Leunclavius despre evenimentele din 1388, urmînd (cu fidelitate istoria pierdută a lui Filip „Hanivaldus“ sau „Hanivaldanus“, dragoman al lui Murad I :¹⁰⁹ Silistra era la acea vreme sub stăpînirea lui Șışman al III-lea (col. 268), căruia turcii îi cer orașul. Cu același prilej, osmanlii atacă și pe „Dobritzensis regulus et haeres“ (col. 272), „regulus“ însemnînd firește „bey“, termenul turcesc obișnuit la cronicarii epocii pentru a desemna un principe oarecare; „haeres“ (moștenitor, *zade*) se referă, bineînțeles, la „Dobritzensis“, așadar „moștenitorul lui Dobriță“, care n-ar fi trimis, potrivit înțelegerii dinainte, oaste în ajutor sultanului. Ceva mai jos însă numele este lămurit altfel: „Dobritza nomen est, Doberi oppidi nomen factum, quod Zosimus noster in 2. cum Haema monte conjungit“, adică „Dobriță“ este un nume, care nume se trage de la cel al tîrgului Dobâr, pe care Zosim al nostru în (cartea) a 2-a, îl pune în legătură cu „Zagora“. Totul pare foarte enigmatic, întrucît nu știm cine poate fi acel Zosim. După toate, însă, ni se oferă și o altă explicație (col. 265), anume: „Altul, fiul lui Dobriță, care era emirul Varnei, cu ținutul învecinat, anume „Dobrițe“, derivînd astfel numele ținutului de la cel al stăpînitorului și citînd în acest sens pe Chalcondil, care „îi dă numele stîlcii, Dobrodicia“.

Dobrița sau Dobriță (nu Dobrotici!) stăpînește Varna, oraș bine întărit, pe care turcii nu prea trag nădejde să-l dobîndească lesne. Doi frunțași din cetate se strecoară însă în tabăra turcească și se arată gata să dea orașul pe mîna comandanțului otoman, Iacși beg. Acesta, momit de făgăduielile lor, se apropie de cetate și îl lasă pe cei doi să revină în oraș, chipurile pentru a atrage de partea turcilor și pe alți locuitori. Cum însă, odată plecați, cei doi frunțași nu mai dau niște un semn de viață, Iacși beg pleacă îndărăt, fără a încerca vreun asediu. În schimb, grosul oștilor turcești, cu Ali pașa, izbuteste să ocupe prin surprindere, într-o noapte, cetatea „Piravada“, stăpînită pînă atunci de un anume Husein, cu titlul de „porcolaba“, după vorba localnicilor, — deși ar fi părut mai plauzibil ca un asemenea pîrcălab turcesc să fi fost instalat abia după ocuparea orașului de către otomani. După această ispravă, Ali pașa se îndreaptă spre cetatea „Venuzena“ sau „Venziņa“ (col. 269). Aceasta nu pare să fie altceva decît Bizye, iar „Piravada“ trebuie să fie, una și aceeași cu „Buruvada“, supusă mai tîrziu (1411, de fapt 1414), de către Musa, plecat din Vidin cu oștile lui Mircea vodă, înspre „Materna“, adică Madara, așa cum susțin *Analele* de la 1550¹¹⁰. *Pandectele* lui Löwenklau dovedesc, în orice caz, că „Piruvada“ era capitala despotatului lui Ivanco, Çavarna, adică¹¹¹. Iar acum, să ne îndreptăm către cele ce se spun în *Istoria* dragomanului lui Murad despre aceste tîrguri, cetăți și întregul ținut, atunci cînd însenuează cele ce privesc războiul purtat de sultanul Murad împotriva lui Șășmîn-Baba. Și zice el că ținutul emirului Șășmîn ibn Iskender se află pe malul Dunării, înspre Edirne, pînă la ținutul Iflakului, ce se întinde de-a lungul riului, dincolo de Dunăre .. Și el cuprinde treizeci și ceva de cetăți și de cetățui, între care cele mai însemnate sînt acestea“, înșirînd mai jos, între altele, numele Șiștovului, Nicopolei și Silistrei (col. 268). „Ci, văzînd Șășmîn că cetățile și tîrgurile lui sînt apucate de turci“, a făgăduit Silistra sultanului (col. 273). Ali pașa este trimis acolo, cu îndreptări din partea lui Șışman, ca să ia cetatea și să-l instaleze pe Iacși beg ca sangeac-bei, dar Șışman, rîzgîndindu-se, fortifică orașul (col. 273). Între timp, sultanul, „dupa ce apucă Șiștovul, pleacă mai departe cu oastea către cetățile și cetă-

¹⁰⁹ „Ci iarăși vrem să dăm de știre cititorului că de aici înainte vom pași pe urmele cărții lui Hanivaldan, care singur povestește cele ce s-au săvîșit de către Murad asupra sîrbilor, pe vremea lui Lazăr despot, asupra bosniecilor învecinați și asupra bulgarilor supuși emirului Șășmîn“ (col. 258).

¹¹⁰ Ediția 1588, p. 28.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 313.

tuile pe care, odinioară, muntenii, trecînd Dunărea, le luaseră în Bulgaria, fără nici o bătaie de cap și luînd în robie străjerii, le-a redobîndit pe toate; de acolo a porces la Nicopol¹⁴², unde se afla Șișman și a asediat orașul (col. 276).

După moartea lui Murad în Serbia (iunie 1389), Baiazid ocupă Vidinul, lăsîndu-i locuitorii să plece, dar Firuz beg îi ajunge din urmă și-i masacrează (col. 307). Acest eveniment, petrecut de fapt în 1393, este narat aici după *Tevarih-i al-i Osman*. Curînd după aceea, Nicopolea este și ea luată, prin vicieșug, de către turcii ce strecuraseră niște complici, buni cunoscători ai limbii locale, în cetate, ca negustori (col. 308—309). În anul următor (de fapt tot în 1393), sultanul asediază Silistra. Locuitorii predau cetatea, în schimbul făgăduielii de a fi lăsați să plece cu lucrurile lor. La o răspîntie, aflată la al zecelea miliar — așadar cam la 75 km de ziduri — escorta turcă a refugiaților îi silește să o ia pe alt drum, sub pretextul că acela ar fi mai sigur; se iscă o încăierare, iar oștile otomane venite din urmă măcelăresc pe fugari (col. 310—311).

În același an, Baiazid, punînd mîna, prin șiretlicuri și înșelăciune, pe alte trei cetăți și țîrguri din acel ținut¹⁴³, se întoarce la Adrianopol. Acestea se petrec în timpul iernii din anul 790 al Hegirei, așadar 1388—1389 (col. 311). Urmează evenimente petrecute în anul 791 H, prima dată exactă fiind cea de 4 Ramazan 791 (27 august 1389) cînd, după căderea Kratovei, Firuz beg este trimis (abiă atunci!) să ocupe Vidinul (col. 313). După aceea, citim despre expediția lui Mircea peste Balcani, la Karnobat (1393) și despre invazia lui Baiazid în Țara Românească, în anul 793 H (col. 314—320), Silistra fiind recupată de turci abia în anul 795 H (col. 325), odată cu Nicolopea Mică (Turnu Măgurele), unde se afla o garnizoană ungurească (col. 325) și o nouă invazie peste Dunăre în Țara Românească, la anul 796 H (col. 322—333), ca pedeapsă pentru sprijinul dat de munteni ungarilor.

Acestor date vagi și contradictorii, arheologia modernă nu le-a putut adăuga decît puține elemente. Astfel, în ceea ce privește Silistra, o seamă de monede descoperite în împrejurimi și în alte părți ale Bulgariei dunărene, cu insignă despotală și inițiala T — atribuite inițial lui Ioan Alexandru ca despot de Lovec (T înseronînd chipurile Tîrnovo)¹⁴², apoi lui Ivanco¹⁴³ (T fiind pentru „Tomprotitzas“)¹⁴⁴ — au fost, ulterior, puse pe seama unui ipotetic Terteras, cîrmuitor al Silistrei și fiu al lui Dobrotici¹⁴⁵. De curînd, C. Rezachevici a propus identificarea acestui problematic Terter cu Ivanco însuși, susținînd că Silistra n-ar fi aparținut nici lui Ivanco, de fapt, ea fiind autonomă¹⁴⁶ — lucru riguros exact, întrucît nici un izvor nu pretinde contrariul, iar „cedarea“ Silistrei de către Șișman la 1388 a fost făcută în ciuda opoziției localnicilor. În schimb, interpretările sugerate de către același istoric pentru textul lui Leunclavius nu pot fi reținute, întrucît ele combină datele, și așa confuze, ale compilerului german, cu tălmăcirile lor mai noi. Astfel, informațiile lui Löwenklau sînt cunoscute și discutate de C. Rezachevici prin intermediul istoricilor mai noi, respectiv A. Ghiată, care, la rîndul ei, folosește pe B. T. Cămpina, unde, iarăși, se preia o traducere interpretată de P. P. Panaitescu, Re-

¹⁴² N. A. Mușmov, *Novi moneti na Ivan Aleksandăr kato despot*, „Izvestija na Istoricesko Družestvo Sofia“, 14—15 (1937), 117—124.

¹⁴³ T. Gerasimov, *Moneti na despot Ivanco*, „Izvestija na Bălgarski Archeologičeski Institut“, 13 (1939—1941), 288—296.

¹⁴⁴ Idem, *Medni moneti na despot Dobrotica, vladatel na Karvunskata zemja*, „Arheologija“, 10 (1968), 3, 10—12.

¹⁴⁵ P. Diaconu, *O formațiune statală de la Dunărea de Jos la sfîrșitul sec. XIV necunoscută pînă în prezent*, „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie“, 29 (1978), 185—201; Idem, *O contribuție la cunoașterea monedelor lui Ioan Terter, despotul Țării Dristrei*, „Cercetări numismatice“, 3 (1980), 73—76; cf. Cus-turea, *Precizări cu privire la cronologia unor monede medievale descoperite la Păciul lui Soare*, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie“, 31 (1930), 641—642.

¹⁴⁶ *Op. cit.*, (supra, nota 60), p. 14.

găsim, de aceea, vorbele lui Panaitescu la B. T. Câmpina — cu obișnuita critică —, apoi la A. Ghiață și, în sfârșit, la C. Rezachevici. Acesta susține, de pildă, fără a argumenta părerea avansată, că la 1386—1387, când ar fi „dispărut” Ivanco, faptul s-ar fi petrecut în timpul luptelor dintre Dan I și Șişman al III-lea, cel din urmă ocupând Silistra, stăpînită pînă atunci de către Dan (iar după aceea de către Mircea), precum și „alte cetăți”, ce ar fi aparținut cîndva lui Dobrotici, în vreme ce titlul lui Dobrotici, adică Ivanco, ar fi fost „redus la rolul de regișor al Dobriței, sau, mai precis, de regișor al Varnei și al regiunii vecine, zisă Dobritze”, adică Bazar-gicul (azi Tolbuhin), citînd în acest sens pe Löwenklau după A. Ghiață¹¹⁷. Dobrogea propriu-zisă ar fi reprezentat, de aceea, o parte a Țării Românești și aceasta de mai multă vreme — nu ni se spune cîtă —, titlul Podunaviei adoptat de Mircea la 4 septembrie 1389¹¹⁸ fiind o amintire a denumirii vechii theme bizantine Paristrion (sau Paradounavon) din sec. XI—XII, iar Dobrogea — numele dat de turci despotatului lui Dobrotici (al Cavarnei), nume după aceea extins asupra întregului ținut dintre Dunăre și mare. Nu vedem însă de ce, în acest caz, ar trebui neapărat să presupunem că Mircea ar fi ocupat Silistra în 1387, odată cu „alte cetăți”, nici de ce Șişman l-ar fi omorît pe Dan la Silistra — deși, bineînțeles, nimeni nu ne poate interzice să ne imaginăm așa ceva și multe altele. C. Rezachevici urmează altminteri neabătut pe B. T. Câmpina, care și el, susținea că „Ivanco dispăre de pe scenă, fiind ucis pe semne de vreun complot intern”, Mircea fiind apoi „chemat” în sudul Dunării, unde se înstăpînește asupra Silistrei, „fără cucerire, prin voința nemijlocită a supușilor lui Șişman și Ivanco”, acele „alte cetăți” de care vorbește izvorul fiind desigur cele dintre Șistov și Nicopol, stăpînite mai demult de către Mircea¹¹⁹.

Fapt este că toți istoricii care au narat aceste evenimente, simțind nevoia de a împăca numeroasele contradicții ale sursei folosite și de a introduce explicații pentru acțiunile feluritelor participanți, au recurs la ipoteze, de multe ori fără nici un argument factic. De aici și extraordinara complicare a situației, și așa în-calcite, lucru ce impune, măcar acum, o decantare a știrilor sigure de cele probabile și, mai cu seamă, de ceea ce este un simplu produs al imaginației.

Astfel, pentru P. P. Panaitescu, primul care a încercat o restituire sistematică a faptelor, muntenii ar fi ocupat, înainte de 1388, probabil în 1387, niște cetăți dobrogene, între care și Hîrșova — al cărei nume s-ar părea că este amintit la Leunclavius; acestea sînt apoi ocupate de turci în 1388, odată cu Silistra. Mai tîrziu, dar tot în 1388 (sau 1389), Mircea a ocupat, la rîndul lui, întreaga Dobrogea, Ivanco fiind prins sau ucis de către turci — nu știm prea bine de ce, întrucît Varna, unde se afla la 1387, n-a putut fi cucerită de otomani în 1388¹²⁰. Și așa, „cu începere din ... 1389, Mircea este stăpînitor al țării lui Dobrotici, fără Varna, pentru că pe aceasta nu o luaseră turcii, dar cu Silistra, cetate pe care o dăruise Șişman sultanului”, reducînd astfel expansiunea hotarelor Țării Românești înspre mare la rezultatul unui conflict militar — neatestat de nici un izvor — cu sultanul turc.

La B. T. Câmpina, însă, Ivanco, victima unui imaginar conflict intern, este înlăturat în chip misterios („dispăre de pe scenă”). După aceea, „chemat” și „fără cucerire”, prin „voința nemijlocită a supușilor lui Șişman și Ivanco”, Mircea își face apariția în Dobrogea la 1387. Turcii însă se împotrivesc acestei expansiuni muntenesti și trec Dunărea. Înfrînți pe Ialomița la 1388, ei cuceresc și cetățile „dintre Șistov și Nicopol”, pe care, mai de mult, Mircea i le luase lui Șişman, ca pe-

¹¹⁷ *Cp. cit.*, p. 13—16. Cf. A. Ghiață, *Op. cit.* (supra, nota 59), p. 62.

¹¹⁸ Cf. *Documenta Romaniae Historica*, B, I, nr. 10, p. 28.

¹¹⁹ B. T. Câmpina, *Scrieri istorice*, I, București, 1973, p. 241—242.

¹²⁰ *Mircea cel Bătrîn*, p. 210—212.

deapsă pentru uciderea lui Dan Vodă, dar „şi ca urmare a „iniţiativei locale“. Tôt-bdată, I. P. Panăitescu este mustrat cu asprime pentru a fi „neglijat rolul iniţiativei locale“¹²¹.

Sensibilă la aceste critici, A. Ghiaţă¹²² sôcoteşte că Mircea „chemat de forţele locale“, în 1388 sau 1388—1389, ar fi ocupat teritoriul din jurul Silistrăi şi ţinutul stăpînit de Ivanco la nord de Deliorman, contribuind la înlăturarea garnizoanelor turceşti instalate în Dobrogea pe la 1385, 1386 sau 1387. Tot în 1388, turcii ar fi atacat, în statul lui Şişman, numai cetăţile dintre Nicopol şi Silistra. De asemenea, la Silistra şi Caliacra, Mircea ar fi menţinut autônomiile locale.

În fine, C. Rezachévić¹²³ consideră că Mircea ar fi „aparat fosta stăpînire a lui Dobrotici“, môtiv din care turcii sînt opriţi în 1388 pe linia unui front continuu, Nicopol-Silistra-Şumên-Madara-Varna. „În acest caz“, conchide autorul nostru, „ea (Dobrogea n.n.) intrase în stăpînirea voievodului înainte expediţiei turceşti, fie ca epîsod al conflictului amintit mai sus cu Ioan Şişman, care a prilejuit înnoartca lui Dan I, fie, mai probabil, ca măsură preventivă de apărare în faţa pătrunderii otomané, în condiţiile slăbîbitunii faţă de aceasta manifestată de ţaratul bulgar“, împărtăşind aceleaşi iluzii asupra generozităţilor şi bicisniciei politice cu B. T. Cămpina. De asemenea, ca şi B. T. Cămpina, el preferă mărturia *Genealogiei Cantacuzinilor* privind ocuparea Silistrăi de către Mircea — iar nu de turci, cum sîsîn cronicile turceşti —, hotărînd însă, aşă cum vedem, să identifice măcar una din faimoasele cetăţi ale lui Leunclavius ocupate de munteni înainte de 1389 cu Dîrstorul (lăsat moştinire, cum credea la 1919 I. Minéa¹²⁴, de către Tan, în vreme ce Dobrogea însăşi, pîtrivit aceleiaşi istoric, era primită de Mircea de la mama sa Calinichia, iar nu cu Hirşova; ca P. P. Panăitescu¹²⁵, ori cu cele dintre Sîstov şi Nicopol, ca B. T. Cămpina.

La drept vorbind, dacă lăsăm deoparte prejudecăţile şi avîntul retoric, rămân puţine progrese certe înregistrate în studierea acestor evenimente de pe la 1900 încôace. Astfel, s-a putut arăta numai în 1944 că menţionarea lui Ivanco în tratatul comercial al Genovei cu dobrogenii copiat la 1395 reprezintă exclusiv rezultatul unei transcrieri literale a tratatului original de la 1387, iar nu dovada unei căinuiri a statului său la acea dată¹²⁶. De asemenea, în 1974 s-a dovedit că Hirşova nu apare între cetăţile menţionate de sursele lui Löwenklau¹²⁷.

Recent, s-a pus din nou în discuţie un alt element al informaţiilor noastre, şi anume titlul lui Mircea de domn al „ţinuturilor de pe Dunăre (*Podunavskim stranam*)“, ce apare într-o diplomă de la 4 septembrie 1389, deja amintită¹²⁸. El ar însemna astfel, după P. P. Panăitescu¹²⁹ şi mai toţi cei ce i-au urmat — cu excepţia lui B. T. Cămpina pentru epoca anterioară anilor 1394—1396 —, Dobrogea cu Silistra, deşi aşă cum s-a observat în rēpetate rînduri, termenul este folosit în diplomatica sîrbă, de către Lazăr (1380), Vuk Branković (1392) şi Ştefan Lazarević (1405, 1410) pentru a indica o stăpînire a luncii Dunării din hotărele lor¹³⁰. Or,

¹²¹ *Scrieri istorice, locó citatô*.

¹²² *Op. cit.*, p. 61—62, 66.

¹²³ *Op. cit.*, p. 15, 36.

¹²⁴ *Principatele Române şî politica orientală a împărdtului Sigismund*, Bucureşti, 1919, p. 10.

¹²⁵ *Mircea cel Bătrîn*, p. 210—211.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 209, împotriva opiniei (şi aceasta cu semn de întrebare) exprimate de N. Iorga în *Studii istorice asupra Chilieii şî Cetăţii Albe*, Bucureşti, 1899, p. 55.

¹²⁷ A. Ghiaţă, *locó citato*.

¹²⁸ *Documenta Rômaniae Historica*, B.-I., nr. 10, p. 28.

¹²⁹ *Mircea cel Bătrîn*, p. 188—189.

¹³⁰ Cf. Tr. Ionescu-Nişcov, *Contacts entre la diplomatie serbe et la chancellerie princière de la Valachie pendant les XIVe—XVe siècles*, „Bulletin de l'Association Internationale d'Études du Sud-Est Européen“, 10 (1972), 2, 261—284.

inlocuirea acestor cuvinte cu titlul despotat pentru „pămînturile lui Dobrotici“ în tratatul încheiat de Mircea cu Polonia la 1390—1391 ar semnifica, după C. Rezachevici¹³¹, identitatea, conţinutului celor două sintagme. În schimb, C. Rezachevici refuză să admită interpretarea lui R. Theodorescu, ce deduce, din prezenţa unor însemne sculptate şi pictate la Cozia (circa 1390—1391) şi Coţmeana (circa 1388), adoptarea titlului despotat de către Mircea în 1388—1389, odată cu ocuparea Dobrogei¹³² şi renunţarea la el în 1394—1395, în favoarea pretenţiilor de expansiune pontică ale lui Sigismund de Luxemburg.

Desigur, interpretările lui R. Theodorescu sînt exagerate, datele arheologice pe care le invocă putînd fi folosite numai pentru a evoca mentalitatea vremii şi atmosfera generală a epocii — cu atît mai mult cu cît el le datează prin cucerirea ipotetică a Dobrogei şi le întrebuiţează apoi pentru a data această cucerire înşăşi. Pe de altă parte, completarea textului propusă de R. Theodorescu pentru tratatul de la 1395 dintre Mircea şi Sigismund — „ad partes (Dobrodicii)“ nu este plauzibilă, formulă obişnuită în aceste tratate externe ale voievodului fiind „ad partes Tartarorum“, ceea ce înseamnă cu totul altceva, şi anume Bugeacul dintre Chilia şi limanul Nistrului.

Cu toate acestea, respingerea *de plano* a interpretărilor lui R. Theodorescu este cel puţin inutilă, cu atît mai mult cu cît argumentele aduse împotriva nu sînt cele mai adecvate, ba chiar, pe alocuri, izvoarele sînt solicitate de-a dreptul¹³³.

Datele istoriei eclesiastice, nefolosite pînă astăzi în această chestiune, ar putea totuşi să ofere unele elemente utile. Ştim astfel că la 1369 Caliacra, Cavarnea, Siliştra, Chilia şi Licostomo erau socotite ca depinzînd direct de patriarh, în vreme ce marile oraşe de pe litoral, subordonate, mai întîi unor episcopi locali, trecuseră pe rînd sub ascultarea mitropolitului Messembriei, rival al „patriarhului“ naţional bulgar de la Tîrnovo. Această deosebire de statut eclesiastic ar putea sugera o autonomie oarecare pentru cetăţile dobrogene (în înţelesul strict geografic al cuvîntului). Istoria politică trebuie însă să fi avut însă şi ea un rol oarecare în stabilirea, circa unu asemenea statut aparte şi iată de ce. În 1346 stăpînul Cavarnei, Balica, ocupa Messembria şi Anchialos, iar în 1348 îşi lăsa despotatul lui Dobrotici, a cărui reşedinţă de la Varna trecea însă la 1352 în posesiunea ţarului de la Tîrnovo¹³⁴. După 3 ani, în 1355, ţarul Ivan Alexandru se alia cu Ioan Paleolog, încuşcîndu-se cu basileul şi obţinînd, după aproape 80 de ani de ruptură, o împăcare cu patriarhul ecumenic, ce recunoştea drepturile arhiepiscopale ale „patriarhului“ naţional bulgar. Curînd, Varna este trecută, la 1357, în subordinea mitropolitului Messembriei, pierzîndu-şi astfel statutul ei de autonomie¹³⁵. La 1365, Messembria şi Anchialos erau, de mai multă vreme, în stăpînirea efectivă a ţarului de la Tîrnovo, deşi subordonarea lor politică faţă de Bizanţ nu era pusă în discuţie. De aceea, atît omul genovezilor, „Contele Verde“ Amedeu al VI-lea de Savoia, ce asediază aceste cetăţi în 1367, cît şi Ivan Alexandru, pretînd la stăpînirea lor numai în numele lui Ioan al V-lea Paleolog, pe atunci blocat în Vidinul ocupat la 1365 de către unguri¹³⁶. Ţarul şi haşileul pun la cale un atac turcesc asupra Vidinului, dar Vlaicu vodă le dejoacă

¹³¹ *Despotia lui Mircea cel Bătrîn*, p. 20.

¹³² *Autour de la despoteia de Mircea l'ancien*, în *Actes du XIV-e Congrès International d'études byzantines*, II, Bucarest, 1975, p. 625—635 şi *Itinerarii medievale*, p. 134—154. Vezi de asemenea articolul aceluiaşi *Art et société en Valachie au XIV e s.*, în „Revue Roumaine d'Histoire de l'Art“, 10 (1973), 1, 3—40, p. 23.

¹³³ Aşa de pildă, atunci cînd se vorbeşte (*Despotia lui Mircea cel Bătrîn*, p. 31, n. 116), de acvila bicefală pe o pecete boierească de la 1421, atunci cînd avem de a face numai cu o zburătoare oarecare, cu un singur cap.

¹³⁴ M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, *Formarea despotatului lui Dobrotici*, „Peuce“, 4 (1973—1975), 233—247.

¹³⁵ Fr. Miklosich, L. Müller, *Acta patriarchatus Constantinopolitani*, I, Wien, 1860, p. 367—368, 528.

planurile, cu ajutor ardelenesc, gonind de la Vidin pe emirul turc Zoaykuch și respingînd pe Ioan Alexandru într-un loc nedeterminat. Totodată, Dobrotici, aliat cu Vlaicu, elimină pe fruntașul local Dimitrie, supus tătarilor, din Dobrogea interioară, iar Vlaicu, de acum înainte stăpîn pe căile de comerț înspre părțile tătărești, acorda brașovenilor un privilegiu comercial menit să înlocuiască pe cel dat la 1358 de către regele ungar pe drumul Brăilei¹³⁷. Această inițiativă a voievodului a stîrnit nemulțumiri la curtea maghiară, dar o încercare de intimidare a lui Vlaicu printr-o expediție a voievodului Transilvaniei peste munte se sfîrșește printr-o împăcare (1368), țarul Vidinului, care de la 1365 înainte era captivul episcopului de Zagreb, revenind în capitala sa, o vreme ocupată de trupele lui Vlaicu, sub dubla garanție a fidelității sale față de coroana Sf. Ștefan, garanție oferită de către Vlaicu deopotrivă cu Dobrotici¹³⁸. Or, constatînd în 1369 autonomia eclesiastică a Caliacrei — unde, la 1368, Dobrotici rezidă în chip obișnuit —, a Cavarnei, a Silistrei și a Chiliei, putem crede, fără teama de a greși prea mult, că acest privilegiu era într-o oarecare legătură cu autonomia dobrogeană, tot așa cum autonomia mitropoliei Vidinului, de care am mai vorbit și care era în strînsă legătură cu cea a eparhiei oltene a Ungrovlahiei, datează, și ea, tot din 1369. De asemenea, fapt tulburător, în 1337 mitropolitul Varnei nu mai apare în sinodul permanent al patriarhului ecumenic, reapărînd în actele constantinopolitane la 17 mai 1389, concomitent cu titularul Ungrovlahiei, absent și el în 1388 din aceste acte¹³⁹.

Un an mai tîrziu, la 1390, atît ierarhul Ungrovlahiei, cît și cel al Varnei dispar definitiv din protocoalele patriarhale, fapt ce poate fi pus în legătură cu o înnoieră a legăturilor Țării Românești cu Ohrida, presupusă mai de mult pentru o dată ce urmează să fie așezată între anii 1390 și 1400 (sau 1390 și 1394, mai curînd)¹⁴⁰. Putem astfel alege pentru a explica dispariția mitropoliei Varnei din sinodul *ende-mousa* fie desființarea scaunului său printr-o anexiune otomană¹⁴¹, fie legarea, într-o anumită măsură, a soartei sale de cea a mitropoliei Ungrovlahiei. Fapt este că și mai tîrziu, la mijlocul secolului al XVI-lea, titularul Ungrovlahiei purta și numele de mitropolit al Podunaviei¹⁴²; indiferent de ceea ce putea însemna atunci aceasta, numele Podunaviei ne trimite la un ținut relativ apropiat de eparhia Varnei, așa că ipoteza unei asemenea legături între bisericile dobrogene și ierarhii muntean — venit și el, în 1359, din ținutul „de pe Dunăre“ —, în anii 1369—1390 și mai tîrziu, nu are, în sine, nimic neverosimil.

¹³⁶ Șt. Nedev, *Pochodăt na Savojskijat graf Amedej VI do Carigrad i našeto Pričernomorie prez 1366—1367 g.*, „Voeno-Istoričeski Sbornik“, 40 (1971), 45—62.

¹³⁷ *Vezi Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, II, Sibiu, 1897, nr. 736, 908, 917, p. 152—153, 306—307, 315 și *Documenta Romaniae Historica*, D, I, București, 1977, nr. 38, 42, 45—60; O. Iliescu, *À la recherche de Kilia byzantine*, „Revue des Études Sud-Est Européennes“, 16 (1978), 229—238.

¹³⁸ Vezi discuția surselor în articolul nostru citat mai sus, nota 12.

¹³⁹ I. Minea, *Principatele Române și politica orientală a împăratului Sigismund*, p. 6, 16. Absența lui Antim Critopol din sinodul patriarhal în 1388 este interpretată ca o retragere temporară de către V. Laurent, *Contribution à l'histoire des relations de l'Église byzantine avec l'Église roumaine au début du XVe siècle*, „Bulletin de la Section Historique de l'Académie Roumaine“, 26 (1945), 2, 1—22.

¹⁴⁰ Patriarhul Ohridei oficiază căsătoria lui Mircea cu despina Mara. Cf. H. Gelzer, *Der Patriarchat von Archris*, Leipzig, 1902, p. 15. A. D. Xenopol credea în realitatea acestor contacte cu Ohrida, nu însă și I. Minea (*Principatele Române...*, p. 108 nota). Căsătoria lui Mircea este anterioară luptei de la Rovine, iar în 1400 știm deja că el era căsătorit cu această Mara, al cărei nume apare pe inscripția ctitoroasă a schitului Brădet. Cf. P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, p. 49—51, 351—352.

¹⁴¹ Pentru această practică într-a doua jumătate a sec. XVI vezi S. Vryonis, *Decision of the Patriarchal Synod in Constantinople as a Source for Ottoman Religious Policy in the Balkans Prior to 1402*, „Zbornik radova Vizantološkog Instituta“, 19 (1980), 283—297.

Și, pentru că am pomenit iarăși acest nume al Podunaviei, se cuvine a spune că el trebuie înțeles a desemna lunca Dunării *de o parte și de alta a fluviului*, așa cum dovedește cu evidență formula folosită în hrisoavele lui Mircea vodă¹⁴³, ceea ce nu înseamnă, bineînțeles, așa cum se crede îndeobște, numai Bărăganul și Dobrogea, ci teritoriul *întregului curs* al Dunării, așa cum, iarăși, ne arată formula din hrisoave¹⁴⁴. Or, dacă mai sus am putut dovedi că Mircea stăpânea lunca Dunării și pe partea ei dreaptă, în părțile țaratului Vidinului, pînă la vărsarea Jiului, lucrul este valabil și pentru restul cursului. Pentru ținuturile riverane de la Silistra la vărsarea în mare există astfel un consens al istoricilor români, în vreme ce istoricii bulgari se arată mai circumspecți. Astfel, îndată după apariția monografiei lui Panaitescu, D. Krandjalov propunea pentru această Podunavie lunca Dunării pe partea ei stîngă numai de la Călărași la Brăila¹⁴⁵, identificare la care, de altfel, ceilalți cercetători bulgari au renunțat în vremea din urmă, acceptînd o vremelnică alipire a Silistrei și Dobrogei septentrionale la statul lui Mircea. Cronologia acestei alipiri rămîne totuși supusă controversei.

Un prim jalon cronologic este anul 1368, cînd Vlaicu intervine peste Dunăre, la Vidin, în alianță cu Dobrotici, împotriva țarului de la Tîrnovo. Putem socoti astfel că ocuparea unor cetăți bulgărești pe partea Dunării de la hotarul lui Ivan Alexandru se petrece tocmai în acest an, iar nu mai tîrziu, în vremea lui Rađu — care, iarăși, știm că a fost în conflict cu țarul, ori a lui Dan, cînd, din nou, muntenii au de înfruntat o invazie a țarului pe teritoriul lor. Pentru ipoteza noastră pledează faptul că în cetățile ridicate la anul 1300, sub Teodor Svetoslav, de-a lungul Dunării, de la Șiștov la Silistra (Șiștov, Novigrad, Rusciuc, Rahova, Furtucaia, etc) garnizoanele țarului sînt atestate necurmat, prin materialul arheologic și numismatic, pînă în anul 1371, cînd dispar brusc, fără însă ca fortificațiile să fie abandonate; dimpotrivă, după 1388 ele sînt refăcute, fără a mai cuprinde materiale arheologice specifice țaratului bulgar¹⁴⁶.

Întrucît la 1390 și 1391 Mircea se întitulează, în tratatele sale cu Polonia¹⁴⁷, stăpîn al despotatului lui Dobrotici și al Silistrei, sîntem obligați să credem că la o dată ce trebuie așezată între 27 mai 1387 (cînd Ivanco încheia faimosul său tratat cu genevezii) și 20 ianuarie 1390 (ziua cînd se parafează tratatul de la Lublin) voievodul muntean s-a înstăpînit asupra unei părți oarecare a litoralului și a interiorului dobrogean. Dacă lucrul s-a petrecut după retragerea turcilor din cetatea Silistrei (probabilă dar nesigură) în 1388 (sau 1389); dacă Mircea era domn și la Caliacra și Bazargic;¹⁴⁸ de asemenea, dacă în 1389 și 1390 Chilia (ce nu făcuse, totuși, parte din statul lui Ivanco) intrase și ea sub ascultarea valahă¹⁴⁹ sînt, toate, aspecte ce se cer lămurite, dar pentru care, deocamdată, nu dispunem de surse îndestulătoare.

Că, după 6 iulie 1391, nu știm prea bine cînd, Mircea a pierdut, o vreme, atît Silistra, cît și Dobrogea, este, iarăși, o axiomă a istoriografiei moderne. Lucrul este

¹⁴³ N. Șerbănescu, *Titulatura mitropolitelor, jurisdicția, hotarele și reședințele mitropoliei Ungrovlahiei*, „Biserica Ortodoxă Română”, 77 (1959), 698—721, p. 712.

¹⁴⁴ *Documenta Romaniae Historica*, B, I, nr. 28, 32, 34, 35, 38.

¹⁴⁵ *Ibidem*, nr. 10, 12, 24, 28, 32, 34, 36, 38.

¹⁴⁶ *Viaškijat knjaz Mirčo i Dobrudža spored negovite gramoti*, „Godišnik na Sollijskija Universitet. Istoriiko-Filologičeski Fakultet”, 42 (1945—1946).

¹⁴⁷ D. Conțev, *K izučeniju osobenostej bolgarskich i vizantijskich kreposteju epochi razvitogo feodalizma*, „Vizantijskij Vremennik”, 18 (1961), 206—215.

¹⁴⁸ *Documenta Romaniae Historica*, D, I, București, 1977, nr. 75, 77, p. 122—123, 125.

¹⁴⁹ H. Gandev, *Bălgarskija narodnost prez XV vek*, Sofia, 1972, p. 59, cu datele 1389—1391 pentru stăpînirea munteană la Silistra.

¹⁵⁰ Cum credea de pildă A. Ghiță, *Op. cit.*, p. 66.

¹⁵¹ I. Minea și, recent, O. Iliescu, *Localizarea vechiului Licostomo*, „Studii”, 25 (1972), 435—456, urmat de A. Ghiță, *Op. cit.*, p. 66.

pus, uneori, în legătură cu invazia akingiilor lui Firuz-beg din 1391 asupra teritoriului românesc¹⁵¹. Ea se petrece însă în altă parte, la Vidin și în Oltenia, deplasându-se apoi tot spre apus, în sudul Ungariei (1392)¹⁵² și abia la 1393 turcii ocupă integral Bulgaria de la Tirnovó. Despre o stăvilire a expansiunii muntene la nord de Dunărea inferioară, în „părțile tătărești“, după 1391¹⁵³, prin acțiunea lui Roman Mușat din anii 1391, 1392 și 1393¹⁵⁴ iarăși nu putem spune prea multe, rămânând, pentru moment, tot în domeniul ipotezelor.

În orice caz, pierderea Silistrei la 1393, presupusă, în urma altora, de către Șt. Ștefănescu¹⁵⁵, pare mult mai probabilă, dacă o punem în legătură cu războiul lui Mircea din Zagora, peste Balcani, la Karnobat, în același an¹⁵⁶, chiar dacă nu acceptăm decît sub beneficiu de inventar scenariul propus de A. Ghiată¹⁵⁷ și anume ocuparea de către turci a unei părți din Deliorman, la vest și la sud de Silistra, recucerirea cetății și pierderea ei în urma unei răscoale a orașenilor, sprijinți de Mircea, fapte ce par, mai curînd, să se fi petrecut prin 1406—1408.

La capătul acestor considerații privitoare la limitele cronologice și teritoriale ale stăpînirii lui Mircea în anii 1386—1393 subliniem că termenul Podunavie trebuie înțeles diferențiat, în funcție de data documentului. Astfel, pînă la 1400 (cu aproximație)¹⁵⁸, „părțile Podunaviei“ înseamnă numai că Mircea era stăpînitor contestat și în părțile de cîmpie; de la 1400 la 1406, „întreaga Podunavie“ semnifică întregul hotar al Dunării¹⁵⁹; în sfîrșit, după 1406 formula „întreaga Podunavie de amîndouă părțile pînă la mare“, se referă la Bărăganul răsăritean, cu bălțile Borcii și Brăilei, la Dobrogea și, pare-se, la sudul Basarabiei, pînă la Oltina Veche.

Nu ne putem opri a observa, de asemenea, că, în toate ipotezele pe care le-am discutat aici, există o temelie comună și anume prezența stereotipă a unui *horror vacui*. Dobrogea trebuie, astfel, să fie integral stăpînită, ba mai mult, integral administrată, de către un singur stăpînitor; iar atunci cînd un asemenea stăpînitor ideal — fictiv în fond — nu este amintit în documente — pur și simplu pentru că el nu există, așa cum nu a existat nici pînă atunci în această provincie de statornică autonomie și tradițională fărîmițare — el trebuie să fie căutat și găsit în persoana unui vecin — Dobrotici, Ivanco, Mircea ori sultanul — ce nici nu se gîndea atunci, cu mijloacele ce-i stăteau la dispoziție, la o cucerire și anexare organizată. Evident, turcii, veniți în pîlcuri dezordonate, nu au aflat aici o administrație centralizată și o oștire inamică, ci numai comunități de sine stătătoare și ziduri de cetate, ai căror străjeri se închină lui Șișman, lui Ivanco, lui Mircea și, în cele din urmă, celor turci. Din acest punct de vedere, opinia lui B. T. Cămpina, potrivit căreia avem de a face, în fond, mai mult cu elemente mărunte și individuale, ce aderă la ceea ce pare a fi mai solid în apropiere, reprezintă mai bine reali-

¹⁵¹ A. Ghiată, *Op. cit.*, p. 48, 63.

¹⁵² P. Nikov, *Turskoto zavladjavanje na Bălgarija i sădbata na poslednite Șișmanovci (1365—1393)*, „Izvestiia na Istoricesko Družestvo Sofia“, 7—8 (1928), 41—112.

¹⁵³ Cf. *Documenta Historica*, D, I, nr. 79, p. 127—129.

¹⁵⁴ A. Ghiată, *Op. cit.*, p. 47—48, după S. Papacostea, *Aux débuts de l'Etat moldave*, „Revue Roumaine d'Histoire“, 12 (1973), 139—158.

¹⁵⁵ *Din istoria Dobrogei*, III, București, 1971, p. 364.

¹⁵⁶ *Cronici turcești*, I, 113; A. Decei, *Expediția lui Mircea cel Bătrîn împotriva akingiilor de la Karinovasi (1393)*, în „Revue des Études Roumaines“, 1 (1953), 130—151 și *Relații româno-orientale*, București, 1978, p. 140—155; cf. P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, p. 236—240.

¹⁵⁷ *Op. cit.*, p. 66—67 și *Aspecte ale organizării politice în Dobrogea medievală*, „Revista de istorie“, 34 (1981), 1861—1897.

¹⁵⁸ Cf. *Documenta Romaniae Historica*, B, I, nr. 10 din 1389.

¹⁵⁹ *Ibidem*, nr. 12, 21, 24.

¹⁶⁰ *Ibidem*, nr. 28, 32, 34, 35, 38.

tatea vremii, principalul ei defect fiind însă încercarea de a interpreta sociologic ceea ce se cunoaște, în fond, într-o foarte mică măsură.

La drept vorbind, ceea ce se urmărea atunci, fie că avem de a face cu sultanul, fie cu Mircea, ori cu Șişman, era controlul liniei Dunării, control ce nu putea fi realizat decât prin fortificațiile existente. Or, aceste fortificații erau, toate, în partea dreaptă a Dunării, ceea ce impunea, de fiecare dată, pentru asigurarea notarului din punct de vedere militar, ocuparea cetăților riverene, de unde și accentul pus pe asemenea Podunavie, în care, iarăși, B. T. Câmpina a văzut cu îndreptățire lunca Dunării, de o parte și de alta a fluviului, la mică distanță de maluri, fără a cuteza însă să presupună și o stăpânire a țărmurilor bulgărești; or, în lumina datelor de care dispunem astăzi, asemenea stăpânire în dreapta fluviului, de la Vidin la Cozlodui și de la Șistov, la Silistra, poate fi lesne dovedită pentru epoca lui Mircea.

În al doilea rând, există încă obsesia unei cuceriri militare — și aceasta în împrejurări a căror istorie militară o cunoaștem foarte puțin ori chiar deloc —, lucru pe care însuși B. T. Câmpina și următorii lui au știut să-l evite, nu însă și fără a așeza în loz produse de pură imaginație, precum solicitări din partea localnicilor, comploturi și altele asemenea.

În al treilea rând, nimeni nu pare să se fi întrebat — iarăși cu excepția lui B. T. Câmpina — care ar fi fost rostul unei expansiuni teritoriale organizate, din partea unui stat ce nu putea năzui atunci la unitate națională, ci numai la una economică — dovadă, relațiile stabilite cu Vidinul, Silistra, Brăila și Chilia. Este altminteri cert că, deocamdată, istoria economică românească din secolul al XIV-lea este încă prea puțin cunoscută pentru a ne putea oferi și altceva decât sugestii într-o direcție sau alta.

De aceea, aspectul social, pe care pedalează istoriografia mai nouă, este încă suprasolicitat, pornindu-se de la scheme prestabilite înspre realitatea istorică. Or, pare evident că în acele vremuri și în acele locuri avem de a face cu o societate rurală autarhică, lipsită de unitate teritorială, pe care o străbat căile marelui comerț internațional și intercontinental, comerț ce face să circule valori imense. Pare așadar infinit mai probabil că ceea ce s-a urmărit, în primul rând, din partea cirmuitoarelor, nu și din cea a cirmușiților, a fost, mai cu seamă, stabilirea unui control militar și vamal asupra punctelor de contact cu aceste căi: Chilia, Brăila, Silistra, Nicopole, Vidin.

RÉSUMÉ

Allié en 1368 avec le despote de Cavarna et de Caliacra, Dobrotiç, le voévode valaque avait fait garnir en 1371 les forts bâtis en 1300 par Théodore Svetoslav entre Svištov et Silistrie. En 1388 ou 1389 il contrôlait déjà Silistrie et la Dobroudja, où les Turcs devaient devenir en 1393, mais les forts en question étaient ottomans depuis 1388.

PRÉCIS

The castles built in 1300 by Theodore Svetoslav between Svištov and Silistria were already in 1371 under Rumanian rule, after the defeat inflicted upon the Tsar of Tyrnovo (1368) by the Wallachian Prince and his ally, the Despotes Dobrotiç of Cavarna and Caliacra. These castles were occupied by the Turks in 1388, but Silistria and the whole Dobruja, attacked by Turkish *aqinj* in 1388 and 1393, were, since 1388 or 1389, under Wallachian sway.